

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

На правах рукопису

УДК 802.024

ЯШЕНКОВА Ольга Володимирівна

ОЦІННІ НОМІНАЦІЇ В АНГЛІЙСЬКОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

Спеціальність 10.02.04 - германські мови

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ - 1995



Дисертація є рукописом

Робота виконана на кафедрі комунікації та лінгвокраїнознавства факультету іноземної філології Національного університету ім. Тараса Шевченка.

Науковий керівник - доктор філологічних наук,
професор **Старикова О. М.**

Офіційні опоненти - доктор філологічних наук,
професор **Квеселевич Д. І.**

кандидат філологічних наук,
доцент **Олексієнко Л. П.**

- Провідна організація - **Харківський державний
університет**

Захист відбудеться 23 червня 1995 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої ради Д.01.01.09 при Національному університеті ім. Тараса Шевченка за адресою: 252017, м.Київ, бульвар Т. Шевченка, 14.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного університету ім.Тараса Шевченка.

Автореферат розіслано " " травня 1995 р.

Вчений секретар
спеціалізованої ради
кандидат філологічних наук
доцент

ГЕТЬМАН З. О.

Реферована робота присвячена проблемі оцінних номінацій в англійському діалогічному мовленні.

Актуальність даної теми дослідження визначається, з одного боку, важливістю вивчення мови в реальних контекстах функціонування, виявлення специфіки функціональної семантики одиниць мови з урахуванням ситуації спілкування, типів мовленнєвих актів (МА), у контексті яких вони вживаються; а, з іншого боку, недостатнім вивченням оцінних номінацій в англійському діалогічному мовленні. Актуальним у цьому зв'язку є дослідження оцінних номінацій з точки зору множинності функцій, які вони виконують в процесі комунікації, визначення їх структурно-семантичної та прагматичної варіативності.

Об'єктом дослідження є двочленний оцінний мікродіалог (ОМ), вихідна репліка якого характеризується наявністю аксіологічної оцінки.

Предмет дослідження складають структурно-семантичні та прагматичні особливості як ОМ у цілому, так і окремих його компонентів: вихідної репліки та репліки у відповідь.

Основною метою даної роботи є комплексний опис структурносемантичних та прагматичних аспектів оцінних номінацій в англійському мовленні в плані виявлення особливостей їх варіювання.

Поставлена мета визначила коло конкретних задач, які належало вирішити в ході дослідження:

- встановлення корпусу мовних засобів відбиття складових компонентів оцінної структури діалогічних оцінних висловлювань;
- виділення основних моделей діалогічних оцінних висловлювань з урахуванням специфіки значення і форми виразу компонентів оцінки;
- вивчення взаємозв'язку оцінки з іншими модальностями в діалогічному висловлюванні;
- розгляд особливостей реалізації оцінки в різних МА;
- дослідження спонукальної функції оцінної номінації в реаліза-

ції в репліці-зачині ОМ;

- виявлення основних типів ОМ в залежності від комунікативної інтенції адресанта та перлокутивного ефекту, що передбачається;
- визначення тактико-стратегічного потенціалу репліки у відповідь ОМ.

Методологічну основу дослідження складає розгляд мови як найважливішого засобу людського спілкування, врахування загального зв'язку явищ у матеріальному світі, єдність форм і змісту.

Задачі дослідження обумовили використання таких методів: структурно-семантичного, акто-мовленнєвого, інтенціонального, пресуппозиційного аналізу, дискурсного аналізу в плані моделювання стратегій і тактик мовного спілкування, статистичного аналізу.

Матеріал дослідження взято з творів англійської та американської літератури загальним обсягом понад 18000 сторінок. Загальна кількість прикладів ОМ становить близько 3000 одиниць.

Новизна дослідження полягає в тому, що:

- робиться спроба виділення основних моделей діалогічних оцінних висловлювань з урахуванням їх структурно-семантичних та прагматичних особливостей;
- виявляється іллокутивний потенціал діалогічних оцінних висловлювань;
- досліджуються дискурсивні та інтеракціональні властивості оцінних висловлювань в рамках ОМ;
- дається ретроспективна функціонально-семантична характеристика ОМ.

Теоретичне значення дисертації полягає в тому, що вона робить певний внесок у розробку оцінних номінацій, прагматичного синтаксису, теорії діалогу, семантичного та прагматичного варіювання мовних одиниць.

Результати дослідження можуть знайти практичне використання в теоретичних курсах стилістики, теоретичної граматики, в спец-курсах з прагматики та комунікативної лінгвістики, при укладанні навчальних та навчально-методичних посібників з розвитку навичок діалогічного мовлення, при написанні курсових і дипломних робіт з відповідної тематики. Матеріали дослідження можуть бути також використані на практичних заняттях під час навчання діалогічного мовлення та закріплення навичок практичної граматики англійської мови.

На захист виносяться такі положення:

1. Діалогічні оцінні висловлювання характеризуються широким структурним, семантичним і прагматичним варіюванням і спрямовані на вираження позитивного або негативного ставлення до об'єкта оцінки та адресата, а також на реалізацію впливу висловлювання на адресата з метою досягнення певного комунікативно-прагматичного ефекту.

2. Структурна варіативність діалогічних оцінних висловлювань виявляється: в наявності експліцитної та імпліцитної номінації основних компонентів оцінки, в розчленованості/нерозчленованості оцінного модусу та диктуму, в наведені оцінки в абсолютній і порівняльній формах, в наявності та відсутності факультативних компонентів оцінки, в можливості реалізації оцінки різними типами речень (повного складу та неповними, інвертованими та неінвертованими, питальними структурами та ін.).

3. Семантична варіативність діалогічних оцінних висловлювань визначається: специфікою значення компонентів оцінки, здатністю оцінки поєднуватися з іншими модальностями, позитивною/негативною та нейтральною спрямованістю, різним ступенем емоційності та інтенсивності оцінки.

4. Основу прагматичної варіативності діалогічних висловлювань складають такі фактори: модифікація оцінного значення в бік посилення або послаблення іллокутивної сили, вживання певних комунікативних типів речень, в яких не лише модифікується прагматичне значення, але й змінюється його комунікативна спрямованість; ініціативний і реактивний характер, конвенційність/неконвенційність, моно- та поліфункціональність оцінних висловлювань, що відбивають різні аспекти взаємодії адресанта з адресатом.

5. Варіативність діалогічних оцінних висловлювань може бути обумовлена: типом суб'єкта оцінки, типом об'єкта оцінки, типом номінації, позицією висловлювання в ОМ, соціальними статусами комунікантів, їх комунікативною компетенцією, комунікативною інтенцією адресанта, принципом кооперації та нормами ввічливості, а також індивідуальним стилем адресанта. Особлива роль відводиться фактору адресата.

6. Специфікою оцінних номінацій в англійському діалогічному мовленні є: перевага оцінних висловлювань з індивідуальним суб'єктом оцінки, що збігається з суб'єктом мовлення (73%); вживання редукованих форм виразу оцінки (99%); наявність оцінних висловлювань з імпліцитним об'єктом оцінки (8% у вихідних репліках ОМ, 61% у репліках у відповідь ОМ); імплікація всіх основних компонентів оцінки у репліках у відповідь ОМ (34%); перевага експліцитно вираженої оцінки у вихідних репліках ОМ (85%); переважне використання структур з нерозчленованим оцінним модусом і диктумом (88%); значна частотність використання окремооцінних предикатів (74%); перевага позитивних оцінок, коли об'єктом оцінки є адресат (74%); велика частка емоційних (80%) і категоричних (72%) оцінок. Специфіка оцінних номінацій в діалозі також проявляється

ся: у використанні питальних та спонукальних речень для вираження оцінки, в зниженні категоричності негативних оцінок, в синкретизмі прагматичних значень, у високому ступені впливу на адресата.

7. ОМ являє собою елементарну одиницю мовленнєвої взаємодії з динамічним зв'язком його компонентів. В залежності від комунікативної інтенції адресата та передбаченого перлокутивного ефекту виділяється шість основних типів ОМ, які включають як репліки-зачини оцінні висловлювання з перлокутивною метою спонукання до обміну думками, впливу на почуття та емоції адресата, його морально-етичні настанови, впевненості у вірогідності повідомлення, в необхідності виконання вербальних та невербальних дій.

8. Мовленнєва поведінка адресата в ОМ визначається його стратегією (кооперативно- або конфліктно-спрямованою), яка реалізується рядом тактик. В рамках кооперативно-спрямованої стратегії виділяються тактики: повної відповідності, посилення, послаблення, конкретизації, узагальнення, з'ясування, уточнення, коригування, пояснення, каузаци виконання дії адресантом, регулювання дій адресанта, вдячності, вибачення, реабілітації. Конфліктно-спрямована стратегія адресата в ОМ актуалізується за допомогою тактик: протиставлення, заперечення, пояснення, мотивування незгоди з оцінкою адресанта, каузаци припинення дії адресантом, уникнення, дискредитації, вказівки на недоречність оцінного висловлювання.

9. Варіювання реплік у відповідь ОМ в рамках кооперативно-спрямованої стратегії адресата включає більшу кількість тактик і характеризується більшою ніж в рамках конфліктно-спрямованої стратегії різноманітністю використаних мовленнєвих засобів вказує на те, що адресат в ОМ більш орієнтований на співпрацю, ніж на конфлікт.

Апробація основних положень дисертації проходила на засіданні кафедри комунікації та лінгвокраїнознавства факультету іноземної філології Національного університету ім. Тараса Шевченка. Матеріал дослідження використовувався на практичних заняттях з англійської мови під час навчання діалогічного мовлення в групах студентів I-IV курсів вищезазначеного університету.

Дисертаційна робота має таку структуру: вступ, дві глави, висновки, бібліографія та додаток.

У вступі визначається актуальність теми, основна мета та конкретні задачі дослідження, методологія та методи аналізу; обґрунтовується наукова новизна, теоретичне і практичне значення дисертації; формулюються положення, що виносяться на захист.

У першій главі викладаються теоретичні передумови дослідження: аналізується категорія оцінки в світлі сучасних лінгвістичних досліджень, наводиться визначення цієї категорії у вузькому та широкому значенні, вивчаються компоненти оцінної структури та мовленнєві засоби їх вираження в діалогічному мовленні, виділяються основні моделі діалогічних оцінних висловлювань з урахуванням специфіки значення і форми вираження компонентів оцінки.

У другій главі розкривається відношення категорії аксіологічної оцінки до інших модальностей, аналізуються прагматичний потенціал та іллокутивний синкретизм діалогічних оцінних висловлювань, їх реалізація в контексті прямих і непрямих засобів вираження МА; досліджуються дискурсивні та інтеракціональні особливості діалогічних оцінних висловлювань, виявляються основні типи ОМ, визначаються стратегії і тактики адресата в ОМ.

У висновках узагальнюються результати і накреслюються перспективи дослідження.

У бібліографії включені списки використаної наукової літера-

тури, лексикографічного матеріалу, джерел ілюстративного матеріалу.

В додатку наведена статистична таблиця основних моделей діалогічних висловлювань.

О с н о в н и й з м і с т р о б о т и

У лінгвістичній літературі проблема категорії оцінки не знайшла однозначного теоретичного вирішення, через що до оцінних іноді відносять явища різного порядку, дають різні визначення цієї категорії.

У реферованій роботі мовленнєва оцінка визначається як висловлювання про наявність цінності в об'єкті. Іншими словами, мова йде про аксіологічні оцінки, які виражають ступінь значимості об'єкта з точки зору відповідності об'єкта потребам, інтересам та бажанням суб'єкта.

В англійському діалогічному мовленні оцінне значення має досить різні форми та засоби вираження. Основним засобом вираження оцінки є лексичні засоби, які мають сему оцінки в семантичній структурі:

- Lovely day.

- Yes /R. Pilcher/;

або вони набувають її в певних контекстах (оказіональна оцінка):

- You think I'm a kind of monkey.

- You misunderstand me /E. Waugh/.

Такі лексичні засоби можуть бути представлені словами, які належать до різних частин мови: іменниками (fool, idiot, harm, slick, sneak, beauty, genius, use та ін.), прикметниками (good, nice, beautiful, lovely, kind, clever, pleasant, bad, awful, ugly, disgusting, immoral, silly та ін.), дієсловами (to like, to

enjoy, to love, to hate, to dislike та ін.), прислівниками (well, nicely, wonderfully, badly та ін.), вигуками (okay, damme, Jesus та ін.; причому прикметники за частотністю вживання перевищують інші частини мови і складають 70%.

Крім того, оцінка присутня в модальних висловлюваннях, де дія в залежній пропозиції може оцінюватися як "гарна"/"погана":

- You should have told me, Vinne. (You have not told and it is - Maybe /R.Parker/; bad.)

а також у висловлюваннях, в яких при відсутності оцінних слів описується ситуація, що має відповідне значення в 'картині світу' (під 'картиною світу' розуміється сукупність знань про всі процеси матеріального світу та прояви духовного життя):

- Pop didn't have a college degree, not even a high school diploma, but look how much he made. (+)

- That's just what I'm saying /J.O'Hara/.

Отже, оцінку можна розглядати у вузькому та широкому розумінні слова. Оцінка у вузькому розумінні слова співвідноситься з власно мовними одиницями та пов'язана з ознакою "гарно"/"погано".

Оцінка в широкому розумінні як один з видів модальності накладається на дискриптивний зміст висловлювання і може бути співвіднесена з його семантикою у великому обсязі значень.

Оцінка - це не тільки засіб оцінки, але й акт оцінки, який має певну структуру. У структурі акту оцінки традиційно виділяють основні, чи обов'язкові, компоненти: суб'єкт оцінки, об'єкт оцінки, власне оцінка, чи оцінний засіб, та підстава оцінки; а також факультативні компоненти: бенефактивний суб'єкт, аксіологічний предикат, мотивування, класифікатори, де- /інтенсифікатори.

Проведений аналіз мовленнєвого матеріалу дає підстави виділити цілий ряд моделей діалогічних оцінних висловлювань з ура-

хуванням специфіки значення та форм вираження компонентів оцінки.

В залежності від типу і форми вираження суб'єкта оцінки виділяються оцінні висловлювання: з експліцитним/імпліцитним суб'єктом оцінки, з суб'єктом оцінки, який збігається/не збігається з суб'єктом мовлення.

В ОМ переважають оцінні висловлювання з індивідуальним суб'єктом оцінки, який співпадає з суб'єктом мовлення (73%), оскільки мовлення йде від першої особи. Суб'єкт оцінки звичайно передається займенником першої особи або імпліцитно:

- Good news, I hope.
- Yes. Splendid news /R.Pilcher/.

У залежності від типу та форми виразу об'єкта оцінки виділяються оцінні висловлювання: з експліцитним/імпліцитним об'єктом оцінки; з об'єктом оцінки, який збігається/не збігається з суб'єктом оцінки.

Найхарактерніше для ОМ експліцитне (звичайно за допомогою іменника, але необов'язково) вираження об'єкта оцінки у вихідній репліці (92%) та імпліцитне - в репліці у відповідь (61%), що обумовлено економією мовлення:

- That is just - just an artistic touch.
- Very artistic. It worked /A.Christie/.

Імпліцитне вираження об'єкта оцінки в обох репліках ОМ можливе лише в тому випадку, коли обидва співбесідники знають, про кого або про що йде мова:

- Sounds pretty bastardly.
- Terribly /L.Waller/.

У залежності від типу й форми вираження та властивостей оцінного предиката виділяються: експліцитні/імпліцитні оцінки, абсолютні/порівняльні оцінки, оцінні структури модус-диктум і

структури, в яких оцінний модус зливається з диктальною частиною: загальні/окремі оцінки, які діляться на: естетичні, морально-етичні, інтелектуальні, психологічні, нормативні, сенсорні та раціональні оцінки; емоційні/неемоційні, де-/інтенсифіковані та неінтенсифіковані оцінки; категоричні/некатегоричні оцінки.

Специфікою оцінних номінацій у діалогічному мовленні є:

а) експліцитне вираження оцінки у вихідних репліках ОМ (85%) перш за все лексичними засобами (чистооцінними або такими, які включають сему "оцінність"):

- Masters is slick.

- So are we /G.Petievich/.

Звичайно імпліцитні оцінки характерні для реплік у відповідь ОМ і частіше функціонують як етикетна форма вираження негативного ставлення мовця до об'єкта оцінки, що обумовлено принципами та правилами організації дискурсу:

- Don't you like it?

- I love it. Hon...honestly. It's just so extravagant
/I.Shaw/ (I do not like the watch.);

б) переважне використання структур з нерозчленованим оцінним модусом і диктумом (88%), коли оцінка стосується непосредньо означення об'єкта, його дій та властивостей:

- And your wife is very kind.

- She is /E.Segal/.

Структури модус-диктум, тобто з розчленованим оцінним модусом і диктумом, зустрічаються в тих випадках, коли об'єкт оцінки являє собою подію:

- Oh, it's so good to be home again.

- You don't have to tell me that /S.Maughan/;

в) значна частотність вживання окремооцінних предикатів

(74%), які припускають, що оцінка складає лише один з аспектів їх значення:

- But, god, he's a little sneak! (морально-етична оцінка)

- It was an accident /G.Vidal/;

г) перевага позитивних оцінок, коли об'єктом оцінки є адресат (74%). В інших випадках позитивні та негативні оцінки мають приблизно однакову частотність вживання і складають відповідно 49% і 51%;

д) велика кількість емоційних оцінок (80%), що є нормою мовного спілкування:

- What a bloody liar you are.

- A liar? I? /A.Christie/;

е) категоричність оцінок (72%), яка диктується бажанням мовця впевнити співрозмовника в чому-небудь, привернути його увагу до себе та ін.:

- I swear, Letty, you're really more beautiful than ever.

- You're exquisite. You're grown younger instead of older.

- You think so? /T.Dreiser/.

Однак для негативних оцінок в ОМ є типовим зниження категоричності, що обумовлено принципом кооперації та нормами ввічливості:

- Not a very nice business.

- You describe it that way? /A. Christie/.

У залежності від складу основних компонентів оцінки оцінні висловлювання поділяються на повні (1%) та неповні (99%); останні є проявом принципу мовленнєвої економії. Причому оцінні висловлювання у вихідних репліках ОМ характеризуються меншим ступенем компресії, ніж у репліках у відповідь, в яких можлива імплікація всіх основних компонентів оцінки, а єдиним засобом, що експлікує оцінку, виступає де- /інтенсифікатор, модальний оператор та ін.:

- Very sad for him.
- Possibly (-) /A.Christie/.

В залежності від наявності в структурі факультативних компонентів оцінки виділяються оцінні висловлювання:

а) з аксіологічним предикатом, який модально інтерпретує висловлювання та сприяє зниженню категоричності оцінки, а також підтримці контакту між комунікантами (20%):

- I hope he's satisfactory.
- Well, he satisfies me /R.Pilcher/;

б) з класифікатором оцінки, який характеризує з різних боків об'єкт оцінки (21%):

- Mrs McGinty was an excellent worker.
- Do you think that she was a truthful person? /A.Christie/;

в) з мотивуванням, що показує, за якими аспектами дається оцінка (16%):

- It was a good evening. It was fun.
- It's not over yet /R.Pilcher/;

г) з бенефактивним суб'єктом, який вказує на те, що об'єкт є для нього цінним (5%):

- Very good for the boys.
- So useful in the case of a war or anything /E.Waugh/;

д) з де- /інтенсифікаторами, які означають різний ступінь прояву аксіологічної ознаки: послаблення (1) або посилення (2):

- (1) - It's kind of hard to bring it up.
 - Only one thing could be that hard. You want to borrow some money. How much, and what for? /J.O'Hara/;
- (2) - It's a very fine school, isn't it?
 - Yes /A.Christie/.

Висловлювання з інтенсифікаторами оцінки складають 45% у ви-

хідних репліках 0М і 25% у репліках у відповідь, а висловлювання з деінтенсифікаторами оцінки - відповідно 5% і 20%.

У залежності від співвідношення оцінки з іншими значеннями виділяються висловлювання з домінуючою та рецесивною оцінністю.

Висловлювання з домінуючою оцінністю становлять мовленнєві акти оцінки (МАО), основною метою яких є аксіологічна оцінка об'єкта. МАО реалізуються в мовленні реченнями різних комунікативних типів, в яких не тільки модифікується прагматичне значення в бік посилення іллокутивної сили оцінки, але й змінюється їх комунікативна спрямованість наприклад, за допомогою питальних речень, в яких нейтралізується опозиція питання - констатація:

- Has he a heart? (-)

- Ah, you don't know him as all of us do. His generosity
/G. Greene/.

У залежності від дії нелінгвістичного характеру (фактору адресата, обставин, теми бесіди та ін.) мовець вибирає різні засоби вираження МАО: прямі (1) чи непрямі, які виникають на перетині оцінного значення з іншими модальностями (2):

(1) - This one is not so bad.

- It's lovely /S. Maugham/;

(2) - Was it moral for me to hold onto your suitcase when I saw what was in it? (-)

- I should say not /I. Shaw/.

У висловлюваннях з рецесивною оцінністю оцінка відступає на другий план і включається в різні МА: констативи, квеситиви, директиви, менасиви, промисиви, МА вдячності, пробачення, докору та ін.:

- I'm sorry I was so bloody. (МА пробачення)

- I should say not /I. Shaw/.

Реалізуючись в різних МА, оцінні висловлювання мають свої специфічні особливості. Наприклад, їм можуть бути властиві певні часові параметри, поєднання оцінок, конвенційність та ін.

Оцінні висловлювання в ОМ виступають засобами впливу на співрозмовника та наділені спонукальним значенням. У залежності від передбачуваного перлокутивного ефекту виділяються шість основних типів ОМ:

I тип ОМ

вихідна репліка: оцінне висловлювання з перлокутивною метою спонукування до обміну думок

репліка у відповідь: вираження думки

- Your mother's a little strange, don't you think?

- But I like her anyway /J. Irving/.

II тип ОМ

вихідна репліка: оцінне висловлювання з перлокутивною метою впливу на почуття та емоції адресата

репліка у відповідь: емоційна реакція

- Like Princess Elizabeth on her pony. (+)

- Ooh. Very la-di-da /R. Pilcher/.

III тип ОМ

вихідна репліка: оцінне висловлювання з перлокутивною метою впливу на морально-етичні настанови адресата

репліка у відповідь: вираження згоди/незгоди з негативною оцінкою адресанта

- You're drunk in public, you're underage, you've been to a sex orgy, and you're in big trouble.

- You got no right to say that to me /R. Parker/.

IV тип ОМ

вихідна репліка: оцінне висловлювання з перлокутивною метою

впевненості в істинності повідомлення

репліка у відповідь: вираження згоди/незгоди з оцінкою адресанта

- Now that you know Doroty, you must admit she's rather nice?

- Of course /S. Maugham/.

V тип OM

вихідна репліка: оцінне висловлювання з перлокутивною метою одержання певної інформації, яка пов'язана з оцінкою

репліка у відповідь: доповнювання інформації, якої бракує адресанту

- Who's this pretty girl here?

- That's my sister Nancy /R. Pilcher/.

VI тип OM

вихідна репліка: оцінне висловлювання з перлокутивною метою спонукання до виконання яких-небудь дій

репліка у відповідь: виконання або вираження згоди виконати каузовану дію/заперечення

- I'd like it very much if you stayed with me! Would you?

- I would like it, too /P. Highsmith/.

В OM оцінні висловлювання адресанта знаменують початок мовленнєвої взаємодії, успішна реалізація якої потребує реакції у відповідь з боку адресата, що експлікує його ставлення до слів адресанта в спектрі відображення діалогічних взаємодій: кооперація - конфлікт.

Кооперативно-спрямована стратегія відображає прагнення та намагання адресата до співпраці і в OM реалізується у вигляді таких тактик:

1) тактика повної відповідності, яка відображає повний збіг поглядів співбесідників і інформаційних обсягів вихідної репліки

та репліки у відповідь, що може бути досягнуто: словами-реченнями Yes, Sure, Exactly та ін.; реченнями повного складу That's (quite) true, You are right, That's (just) what I think та ін.; реченнями-замінниками повного складу I think so, I do та ін.; реченнями, які експліцитно відтворюють семантичний склад і граматичну організацію вихідної репліки або окремих її сегментів:

- Seems pretty astitute to you, eh?

- Yes /L.Waller/;

2) тактика посилення, яка відображає підсилення значення вихідної репліки та реалізується еліптичними реченнями або реченнями повного складу, які включають: посилюючі прислівники very, so, too, extremely та ін.; кванторні слова та словосполучення з семою "велика кількість" (very) much, a lot (more), a great deal та ін.; оцінний предикат у формі вищого/найвищого ступеня порівняння; оцінний предикат, що є сильним синонімом по відношенню до оцінного предикату вихідної репліки:

- She's beautiful.

- She's a lot more than that /I.Shaw/;

3) тактика послаблення, яка відображає зменшення кількості оцінного смислу вихідної репліки та реалізується еліптичними реченнями та реченнями повного складу, які включають: кванторні слова та словосполучення з семою "мала кількість" a bit, a little, not much та ін.; апроксиматори more or less, sort of, kind of, somewhat та ін.; деінтенсифікатори not very, moderately та ін.; оцінний предикат, що є слабким синонімом по відношенню до оцінного предиката вихідної репліки:

- Wasn't it nice?

- Not terribly /E.Waugh/;

4) тактика узагальнення, яка відображає розширення інформа-

ційного обсягу вихідної репліки і здійснюється по лінії узагальнення: суб'єкта оцінки, об'єкта оцінки, оцінного предиката; узагальнення, при якому додається інформація, що включає номінацію часу, якісні характеристики об'єкта оцінки та ін.:

- She must be very desperate.

- Most people are /R.Pilcher/;

5) тактика конкретизації, яка відображає звуження інформації в репліці у відповідь по відношенню до інформаційного обсягу вихідної репліки з метою конкретизації її змісту. При цьому може мати місце конкретизація: суб'єкта оцінки, об'єкта оцінки, оцінного предиката; а також конкретизація, яка зв'язана з подаванням додаткової інформації (номінацією часу, місця, бенефактивного суб'єкта та ін.):

- I thought it was a good idea.

- It certainly is, for you and Clay /G.Vidal/;

6) тактика пояснення, яка передбачає тлумачення репліки адресата як фактора-причини по відношенню до оцінного змісту вихідної репліки. Основним засобом реалізації даної тактики є речення повного складу, які являють собою мотивування оцінки адресанта:

- You look awful, Dad.

- I worked late /E.Segal/;

7) тактика коригування, яка передбачає виправлення окремих сегментів вихідної репліки, але не торкається оцінного знака. Взаємозв'язок вихідної репліки та репліки у відповідь базується на частковому паралелізмі і може бути зумовлений коригуванням: аспекту оцінки, аксіологічного предиката, оцінного предиката, об'єкта та суб'єкта оцінки :

- You're looking wonderfully well.

- I was going to say you were looking wonderfully well, my dear

/A. Christie/:

8) тактика з'ясування, яка спрямована на одержання додаткової інформації. пов'язаної із змістом оцінки у вихідній репліці та реалізується, як правило, питальними реченнями, які в центр уваги ставлять запит інформації стосовно: суб'єкта оцінки, оцінного знака, оцінного предиката, об'єкта оцінки, мотиву оцінки та ін.:

- The situation's really bad.

- How bad? /A. Halley/;

9) тактика уточнення, яка відбиває непевність адресата, у тому що він правильно розуміє оцінку адресанта та прагне уточнити її. Дана тактика звичайно здійснюється: еліптичними питальними реченнями, які представлені перепитуванням; спеціальними уточнюючими питаннями:

- How wonderful.

- What? /G. Vidal/;

10) тактика каузачії виконання дії адресантом, яка відображає зацікавленість адресата на підставі оцінки у вихідній репліці у якій-небудь діяльності адресанта і спрямована на її стимулювання. Між репліками комунікантів встановлюються умовно-наслідкові відношення. Основним засобом реалізації даної тактики є спонукальне речення:

- It's lovely.

- Oh, go on /J. Irving/;

11) тактика регулювання дій адресанта, яка реалізується реченнями повного складу та односкладовими реченнями і на підставі оцінки у вихідній репліці здатна передавати: пропозицію, пораду, дозвіл, наказ та ін.:

- It's awfully boring in here.

- No need for you to stay /R.Parker/;

12) тактика ввічливості, яка реалізується формулами етикету типу Thank you, It's a pleasure, That's good/nice of you та ін. і на підставі оцінки у вихідній репліці відображає почуття вдячності адресата до адресанта:

- I'm terribly pleased to have met you.

- Thank you, Mrs.Palmer. It has been a pleasure /L.Waller/;

13) тактика вибачення, яка обумовлена дотриманням адресатом правил пристойності; реалізується формулами етикету типу I'm sorry, I apologize та ін. і на підставі оцінки у вихідній репліці відображає співчуття адресата. Його прохання про вибачення:

- What kind of dumb question is that?

- I'm sorry /P.Benchley/;

14) тактика реабілітації, яка спрямована на відновлення позитивної репутації пропонента з боку адресата і реалізується: реченнями повного складу, які включають оцінні предикати позитивної спрямованості; негативними реченнями No, Of course not, I don't think so та ін.:

- You think I'm a fool.

- Cosmo, no. I don't think that /R.Pilcher/.

Конфліктно-спрямована стратегія адресата відображає негативне ставлення до змісту репліки адресанта. До числа засобів реалізації конфліктно-спрямованої стратегії в ОМ належать такі тактики:

1) тактика протиставлення, яка вказує на несхожість, протилежність оцінного змісту реплік комунікантів; при цьому окремі елементи вихідної репліки протиставляються окремим елементам репліки у відповідь. Дана тактика може досягатися: вживанням у репліці у відповідь оцінного предиката, який є антонімом оцінно-

го предиката вихідної репліки або оцінним предикатом протилежної спрямованості; зміною об'єкта оцінки у вихідній репліці та ін.:

- A delightful story!
- A dangerous story! /O.Wild/;

2) тактика заперечення, яка відображає несприймання адресатом оцінки адресанта та реалізується: словами-реченнями No, Nope і еліптичними реченнями Of course not, Nothing of the kind/sort, I don't think so, I wouldn't say that та ін.; негативними реченнями, які включають елемент узагальнення та ін.:

- Some of us are good.
- None /D.Koontz/;

3) тактика мотивування незгоди з оцінкою адресанта, яка наводить мотиви, докази на користь адресата та актуалізується: розповідними або питальними реченнями; репліками, які виражають здивування стосовно оцінки адресанта:

- I thought she seemed a very unhappy girl.
- But how can you know, Mother, just seeing her casually like that? /G.Greene/;

4) тактика пояснення, яка припускає тлумачення репліки адресата як фактора-причини негативного ставлення до змісту вихідної репліки і має, як правило, негативну оцінку; значення каузальності може модифікуватися на пояснення-виправдання, пояснення-узагальнення та ін. Дана тактика, звичайно, реалізується розповідними та питальними реченнями:

- You're never nice to me now -
- How can I be nice when I'm trapped? /I.Murdoch/;

5) тактика каузативу припинення дії адресантом як реакція на оцінку у вихідній репліці, яка відбиває незацікавленість адресата

в подальшій комунікативній та/або поведінковій діяльності адресанта й спрямована на її припинення, що звичайно досягається: спонукальними реченнями; реченнями-вигуками типу Hush, Shh; реченнями-прощаннями; реченнями повного складу типу You had better (not)..., I wish you would (not)... та ін.:

- You devil!

- Stop it. Stop it /S.Maugham/;

6) тактика уникнення, яка базується на імпліцитній відмові відверто висловити своє ставлення до оцінки у вихідній репліці та реалізується реченнями, в семантичну структуру яких входить сема "необізнаність", "непевність", "сумнів", "байдужість" типу I don't know, I can't say exactly, I don't give much thought to it та ін.; репліками-вигуками, які служать для нерозчленованого вираження емоційних реакцій та ін.:

- And you believe this is the best way?

- I don't know no other no more, sir /J.Fowles/;

7) тактика дискредитації, яка відображає підрив, послаблення авторитету пропонента з боку адресата та представлена репліками, котрі звичайно включають речення повного складу, що містять негативну оцінку та спрямовані на: критику вибраної адресантом форми або теми ведення розмови; експлікацію негативних аспектів поведінкової діяльності пропонента:

- But I know this: that you're a crook.

- That's a goddamn lie! I could take you to court for it

/A.Hailey/.

Таким чином, аналіз мовного матеріалу свідчить про те, що діалогічні оцінні висловлювання характеризуються широким структурним, семантичним та прагматичним варіюванням і спрямовані на вираження позитивного або негативного ставлення до об'єкта оцінки

і до адресата, а також на реалізацію впливу сказаного на адресата з метою досягнення певного комунікативно-прагматичного ефекту.

Перспективним бачиться поглиблене вивчення діалогічних оцінних висловлювань в плані виявлення специфіки англійського діалогічного мовлення, визначення інтернаціонального та етноспецифічного в організації спілкування, встановлення закономірностей організації та етикетизації дискурсу.

Основні положення дисертації відображені у публікаціях:

1. До питання про оцінку у діалозі //Синтаксис, семантика і прагматика мовних одиниць: Зб.наук.праць /За заг. ред. О.М.Старикової. - Київ: НМК ВО, 1992. - С. 152-157.

2. Стратегії та тактики адресата в оцінному мікродіалозі. - Київ, 1994. - 21 с. - Деп. в ДНТБ України 14.11.94, N 2113. - УК 94.

3. Роль и место аксиологического предиката в оценочном диалогическом высказывании. - Киев, 1994. - 8 с. - Деп. в ГТНБ Украины 14.11.94, N 2114. - УК 94.

Яшенкова О.В. Оценочные номинации в английской диалогической речи: Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук /Рукопись. - Специальность 10.02.04 - германские языки. - Национальный университет им.Тараса Шевченко. - Киев, 1995.

В диссертации исследуются структурно-семантические и прагматические аспекты оценочных номинаций в английской диалогической речи в плане выявления особенностей их варьирования. Выделяются основные модели оценочных высказываний.

Назначение диалогических оценочных высказываний сводится не только к передаче оценочной информации, но и к оказанию опреде-

ленного воздействия на адресата. С учетом коммуникативной интенции адресанта и предполагаемого перлокутивного эффекта определяются шесть основных типов оценочных микродиалогов. Изучаются стратегии и тактики адресата в оценочных микродиалогах.

Ключевые слова: оценка, речевой акт, адресант, адресат, коммуникативная интенция, перлокуция, стратегии и тактики.

Yashenkova, O.V. Evaluatives in the English Dialogue. Thesis for the degree of Candidate of Philology /Manuscript. - Speciality 10.02.04 - Germanic languages. - National Taras Shevchenko University. - Kyiv, 1995.

The major goal of the research is to reveal structural, semantic and pragmatic peculiarities of evaluatives in the English dialogue. Different models of evaluative utterances are distinguished.

Evaluative utterances are regarded as intentional acts performed by a dialogue participant to evaluate a person, thing or situation and to produce a certain influence on the addressee. According to the speaker's communicative intention and the perlocutionary effect major types of evaluative microdialogues and the addressee's strategies and tactics are specified.

Key-words: evaluation, speech act, addresser, addressee, communicative intention, perlocution, strategies and tactics.

Allee

Підписано до друку 16.05.1995 р. Об. 1, 2. Формат 60x84 1/16.
Друк офсетний. Тир. 100. Зам. 158. Безилатно.
ЛОД УДПУ ім. Драгоманова, Київ, Пирогова, 9.

U48753

AB 32.411

AB 32.411